ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިންމުނުގޮތް

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2019/HC-A/425
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: މުޙައްމަދު ނަސީމް [illegible]، [illegible]ގެ/ ޏ.ފުވައްމުލައް
- އިސްތިއުނާފަށް ޖަވާބުދާރީ ފަރާތް: މުޙައްމަދު ރިޒާން [illegible]/ ކ.މާލެ
- ތަރައްދުދާ ފަރާތްތައް: 1- [illegible] އަޙްމަދު [illegible]/ ގދ.ރަތަފަންދޫ
  2- އާދަމް ޝަރީފް ހުވަނދުމާގެ/ ހދ.ނޮޅިވަރަން
  3- ޕްރިމިއަމް [illegible] [illegible] ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް
  4- އަޙްމަދު ޝާހިދު [illegible]/ [illegible] (ދަފްތަރު ނަންބަރު 12574/ ކ.މާލެ)
  5- އަޙްމަދު ސިރާޖު ދަފްތަރު ނަންބަރު 2561/ ކ.މާލެ
  6- [illegible] ކޮންސްޓްރަކްޝަން ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް

- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: [illegible] [illegible] [illegible] ދިނުން

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:
ފަނޑިޔާރު އަލީ ސަމީރު
ފަނޑިޔާރު އަބްދުﷲ ހަމީދު
ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފައިސަލް

ނިމުނު ތާރީޚު: 09 ޞަފަރު 1443 / 16 ސެޕްޓެމްބަރު 2021

ހައިކޯޓުގައި ޤަޟިއްޔާ ނަޒަރުސާނީ ނިމުނު ތާރީޚް: 23 ޖުމާދަލްއޫލާ 1440 / 29 ޖަނަވަރީ 2019

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ޤަޟިއްޔާ:

- **ނަންބަރު:** 2555/Cv-C/2018
- **ނިންމި ކޯޓު:** ސިވިލް ކޯޓު
- **ޤާޟީ:** [illegible]
- **ހުކުމްކުރުނު ތާރީޚް:** 31 މެއި 2018
- **[illegible] ތާރީޚް:** 05 ސެޕްޓެމްބަރު 2018

- **ފަނޑިޔާރު އަލީ ސަމީރުގެ ޚިޔާލު،** [illegible] ފަނޑިޔާރު އަބްދުﷲ [illegible] އާއި ފަނޑިޔާރު [illegible] ތާއީދު ކުރައްވައެވެ.

މައްސަލައިގެ ތަފްޞީލު

1. [illegible] 842 އަކަފޫޓުގެ [illegible] 3,500,000/-ރ. ([illegible]) [illegible] 2555/Cv-C/2018 [illegible]

> ...[illegible] 842 [illegible] 3,5000,000/-ރ. ([illegible]) [illegible] 842 [illegible]

2. [illegible]

[illegible]

3. [illegible]

3.1 [illegible] 01 [illegible]

3.2 [illegible] 04 [illegible]

[illegible] ކުއްޔަށް ދިނުމުގެ އެއްބަސްވުން [illegible] [illegible] އެކަމަށް [illegible] [illegible]

[illegible] ކުރަނަމަ، ސްޕީޑް ކޮންސްޓްރަކްޝަން ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް ލިބުނު ގެއްލުމުގެ ބަދަލު

ނަގައިދިނުމަށް އެދި އެ ކުންފުނިން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި މައްސަލަ [illegible] [illegible]

[illegible] މަޑުޖެހިފައިވާ ހިނދުގައެވެ. ސްޕީޑް ކޮންސްޓްރަކްޝަން ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް [illegible] ސިވިލް

ކޯޓަށް ހުށަހެޅި މައްސަލައަކީ [illegible] އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު 968/Cv-C/2018 ގެ މައްސަލައެވެ.

3.3 މައްސަލައަކީ [illegible] ފަރާތްތަކުގެ ދެމެދުން [illegible]/ [illegible] އަޙުމަދު ޝާކިރުގެ[1]

[illegible] ސިވިލް ކޯޓުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 03 ވަނަ

[illegible] ހަޔަރިންގ އެކްސްކަވޭޓަރގެ އެގްރިމެންޓްކަމުގައި، [illegible] އެގްރިމެންޓް ކުއްޔަށް

ދިނުމުގެ އެއްބަސްވުން [illegible] [illegible]، އެކަމަށް [illegible] [illegible]

ކުރަނަމަ، އަޙުމަދު ޝާކިރަށް ލިބުނު ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ނަގައިދިނުމަށް އެދި އަޙުމަދު ޝާކިރު ސިވިލް

ކޯޓަށް ހުށަހެޅި މައްސަލަ [illegible] [illegible] [illegible] މަޑުޖެހިފައިވާ ހިނދުގައެވެ. އަޙުމަދު

ޝާކިރުގެ ފަރާތުން ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހެޅި މައްސަލައަކީ [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު

3266/Cv-C/2018 ގެ މައްސަލައިންނެވެ.

3.4 މައްސަލައަކީ [illegible] ފަރާތްތަކުގެ ދެމެދުން ހދ.ނޮޅިވަރަން/ ހުވަނދުމާގެ އާދަމް

[illegible] ކުއްޔަށް [illegible] އެގްރިމެންޓުގެ 5 އާއި 6 ވަނަ [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] އާދަމްގެ [illegible] [illegible]، އޭގެ ސަބަބުން އެއްބަސްވުން

ނިމުމަކަށް އަންނާނެތީ، އާދަމް [illegible] [illegible] [illegible] މިމައްސަލަ [illegible] [illegible]

---

[1] އަޙުމަދު ޝާކިރުގެ ފަރާތުން [illegible] ނަންބަރު 2555/Cv-C/2018 ގެ މައްސަލައިން [illegible] [illegible] ހުށަހެޅި "[illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 12574/ [illegible].

އެކަމުގެ ސަބަބުން އިޢާދަނުކުރެވޭ ފަދަ ގެއްލުމެއް ވެދާނެކަމަށްޓަކައި [illegible] ގޯތި ވިއްކުމުގެ މުޢާމަލާތް ކުރިއަށް ނުގެންދެވޭނެކަމަށް ކަނޑައަޅައި ދިނުން އެދޭކަމަށް ސިވިލް ކޯޓުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

3.5 މައްސަލައަށް ތަޢައްރުޟްވެފައިވާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 4 ވަނަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގޯތި ވިއްކުމުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

4. [illegible] ގޯތި ވިއްކުމުގެ މައްސަލަ ސިވިލް ކޯޓުގައި [illegible] މައްސަލައަށް ތަޢައްރުޟްވެފައިވާ [illegible] [illegible] ތެރެއިން [illegible] [illegible] ކޯޓުގައި ސިވިލް [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ގޯތީގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގޯތި ވިއްކުމުގެ މުޢާމަލާތް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގޯތި ވިއްކުމުގެ މުޢާމަލާތް [illegible].

5. ތަޢައްރުޟުވެފައިވާ ފަރާތްތަކުން ހުށަހެޅި މި ހުށަހެޅުންތަކާއި ގުޅިގެން [illegible] ޝަރީޢަތުގެ ފަނޑިޔާރު ފަރާތްތަކުގައިވާ މުޙައްމަދު ރިޔާޟް އަދި ގޮތީ ގަންނަ ފަރާތްކަމުގައިވާ މުޙައްމަދު ނަސީމުގެ ފަރާތުން ތަރިކައިގައިވާ ވާރުތަވެރިންގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް، [illegible] ގޯއްޗާއި ގުޅިގެން މުޙައްމަދު ރިޔާޟް އާއި އެހެން ފަރާތްތަކާއި ދެމެދު ވެރިވާ ކުރީގެ އެއްބަސްވުންތަކާއި ގުޅޭ ގޮތުން ސިވިލް ކޯޓުގެ ޙުކުމުގައި ކަނޑައަޅާފައި އޮތީ ގޮތަކީ، "[illegible]ގެ ބިމާ ގޮތް ނުވަތަ ގޯތިގައިވާ އެއްވެސް އިމާރާތެއް ސާއިރު އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ކުއްޔަށްދީފައިވާނަމަ އެ އެއްބަސްވުމަކުން މުޙައްމަދު ނަސީމް އިންޒާރު ކުރަންޖެހޭނެކަމަށެވެ."

އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް ހުށަހެޅި ނުކުތާތައް އަދި ތަފްސީލުގައި ދެއްކި ވާހަކަ:

6. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2555/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާ ނިމިފައިވާގޮތް ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ ހަމަތަކާއެއްގޮތް ނޫންކަމަށްބުނެ އެދުމުން އިސްތިއުނާފު ކުރުމުން އެދި މުޙައްމަދު ނަސީމުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވަނީ އަންނަނިވި 2 ނުކުތާއެވެ. އެގޮތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ނުކުތާތަކަކީ:

6.1 ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2555/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާއިން [illegible] އެވަނީ ގޯތިގައިވާ އެއްވެސް އިމާރާތެއް ސާއިރު އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ކުއްޔަށްދީފައިވާނަމަ އެ އެއްބަސްވުމަކުން މުޙައްމަދު ނަސީމް އިންޒާރު ކުރަންޖެހޭނެކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާތީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011 (ޤާނޫނުތަކާއި މާނަކުރުމުގެ ޤާނޫނު) ގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި، ޤާނޫނު ނަންބަރު 28/76 (ސަރުކާރުގައި ރަޖިސްޓަރީ ކުރުމުގައި ހުންނަ ޖިންސުގެ އަދިބަޔަށް ތަކެތި ބިމު ނުވަތަ ވިއްކާލުމުގެ ޤާނޫނު) އާއި ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމުގެ ޤާނޫނު) ގެ 18 ވަނަ މާއްދާއާއި، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 142 ވަނަ މާއްދާއާއި ޤާނޫނު

ނަންބަރު 13/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފަނޑިޔާރުންގެ ޤާނޫނު) ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި ޚިލާފުވާކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާ އާއި،

6.2 ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2555/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމުގައި ޝަރީޢަތުން ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތަކުގެ ތެރެއިން 08 ވަނަ ނަންބަރުގައި "ދިފާޢު ސިވިލް ކޯޓުގައި ކުރިއަށްދާ މައްސަލަތަކުގައި ޝަރީޢަތުން ނިންމާ ނިންމުންތަކަކީ ފުރިހަމައަށް [illegible]، [illegible] [illegible] މުއައްކަލު ނަސީމާގެ ވަކާލާތުން [illegible] [illegible] [illegible] ބުނެ ޝަރީޢަތުން މުއައްކަލު [illegible] [illegible]" އެކަމަށް [illegible] [illegible] ޝަރީޢަތުން މުއައްކަލު ނަސީމާގެ ވަކާލާތުން ދެކެނީ، ނުވަތަ ދި ދެކުނުން ވާނަ [illegible] އެއްވެސް [illegible] ކަމުގެ އެއީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 13/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ފަނޑިޔާރުންގެ ޤާނޫނު) ގެ 5 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ 1 ވަނަ ނަންބަރާއި ޚިލާފު ކަމެއް ކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާއެވެ.

7. މުއައްކަލު ނަސީމާގެ ވަކީލުން ހުށަހެޅި އިސްތިއުނާފުގެ ނުކުތާތަކުގެ ތަފްސީލުގައި ފާހަގަކުރި [illegible] ކަމަށް، ޤާނޫނު ނަންބަރު 28/76 (ސަރުކާރުގައި ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވިފައި ހުންނަ [illegible] ކުއްޔަށް ތަކެތި ދީ ނުވަތަ ވިއްކުމާބެހޭ ޤާނޫނު) އާއި ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނު) ގެ 18 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާއިރު، ގޯއްޗެއް ވިއްކާއިރު، އެ ގޯތި ވިއްކާ ފަރާތުން ގޯއްޗާއި މެދު އެހެން ފަރާތަކާއި އެއްބަސްވުމެއް ވެފައި އެ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ވިއްކާ ފަރާތުގެ މައްޗަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ އިލްތިޒާމުތަކެއް ގޯތި ގަންނަ ފަރާތުން ފުރިހަމަކުރަންޖެހޭކަން އެ ޤާނޫނުތަކުގައި ބަޔާންކޮށްފައި ނުވާކަމާއި، [illegible] ކަނޑައެޅިގެން ހަމައެކަނި [illegible] އެ އިލްތިޒާމުގެ [illegible] ފަރާތަކަށް އެ އިލްތިޒާމު [illegible] ކުރުން ކަމުގައި، ނުވަތަ ވިއްކާލައި ގޮތް ގޮތުން [illegible]

އެއްބަސްވުމުގައި އެކަމަށް [illegible] ޤާނޫނު [illegible] މި މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2555/Cv-C/2018 މައްސަލާގެ ޙުކުމުގައި "[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" [illegible] [illegible] [illegible] 20 ޑިސެމްބަރު 2017 ވަނަ ދުވަހު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 7 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

އިސްތިޢުނާފު ނުކުތާތަކުގެ [illegible] އަދި މި މައްސަލައަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]:

8. އިސްތިޢުނާފު ނުކުތާތަކުގައި [illegible] މި މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2555/Cv-C/2018 މައްސަލާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

9. ސިވިލް ކޯޓުގައި މި މައްސަލައަށް ތަރައްދުދުވެފައިވާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން، [illegible] 2561 [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގައި [illegible]

10. މި މައްސަލައަށް ތަރައްދުދުވެފައިވާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން [illegible] 4 [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގައި [illegible]

11. މި މައްސަލައަށް [illegible] [illegible] [illegible] މ.ކޮޅުފުށި/ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މި މައްސަލައިގެ [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން [illegible] [illegible] [illegible]

12. މި މައްސަލައަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި [illegible] [illegible] [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގައި މި މައްސަލަ [illegible] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2555/Cv-C/2018 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

13.މި މައްސަލައަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި [illegible] [illegible] [illegible] ސިވިލް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

14. މައްސަލައަށް [illegible] [illegible] [illegible] ދަފްތަރު 2561 ނަންބަރު [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 3 [illegible] [illegible] [illegible] 2 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މައްސަލައިގައި [illegible] އަމުރު [illegible]

15. މައްސަލައަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]/ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 3 [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ [illegible] [illegible] މައްސަލައިގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ [illegible]

މައްސަލައިގެ [illegible] ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގޯތި [illegible] ނިންމުން [illegible] ނަންބަރު 95-B8/CHT/2020/4036 "ގޯތި [illegible] ނިންމުން" [illegible] [illegible]

ގޯއްޗެއް ވިއްކުމުގެ މުޢާމަލާތްތަކުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގެ ސަބަބުން [illegible] ވިއްކުން ނުވަތަ އިމާރާތުގެ [illegible] [illegible] [illegible]؟

16. ގޯތި ގޯއްޗަކީ، ދައުލަތުގެ ކަމާބެހޭ އިދާރާގައި އެ ތަންތަނާއި އަދި އެތަންތަނުގައިވާ އިމާރާތްތައް، ރަޖިސްޓްރީ ކުރުވައިވާންޖެހޭ [illegible] [illegible] ކަންކަމެވެ.[2] ދައުލަތުގެ އިދާރާތަކުގައި ރަޖިސްޓްރީ ކުރުވައިވާ މިފަދަ ގޯތިތައް ވިއްކުމުގެ މުޢާމަލާތްތަކުގައި ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭ އެއް ޤާނޫނަކީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 28/76 (ސަރުކާރުގައި ރަޖިސްޓްރީ ކޮށްފައި ހުންނަ ބީރުންގެ އަމިއްލަ ތަކެތި ދީ ނުވަތަ ވިއްކުމާބެހޭ ޤާނޫނު) އެވެ. އަދި ޤާނޫނަކީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނު) އެވެ.

17. ސަރުކާރުގައި ރަޖިސްޓްރީ ކޮށްފައި ހުންނަ ބީރުންގެ އަމިއްލަ ތަކެތި ދީ ނުވަތަ ވިއްކުމާބެހޭ ޤާނޫނާއި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގައި، ބަންޑާރަ ގޯއްޗާއި ނުވަތަ އަމިއްލަ ގޯއްޗެއް ވިއްކުމާއި ގުޅޭ ގޮތުން ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލުތަކުގެ [illegible] ބަލާއިރު، ގޯއްޗެއްގެ ވެރިފަރާތަށް އެނގެން [illegible] [illegible] އެ ގޯތި ކުއްޔަށް ދިނުމަށް [illegible] އެއްބަސްވުމެއް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވެރިފަރާތަށް ގޯތި ވިއްކުން ނުވަތަ މިލްކުވެރިކަން [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނު ދަށުގައި ކުރެވިފައިވާތީ ފެންނަން ނެތެވެ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

---

[2] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 23 އަދި 13.

ޒޫރިފުޓް ރިޔާޒު ވ. ޑީ.ބީ.ސްޓޯރިންގ ނަސީބު ދެމެދު ޤަޟިއްޔާ[3] ނިންމެވުމުގައި ފާހަގަ ކުރައްވާފައިވާގޮތުގައި "އިލްތިޒާމުގެ ބާވަތްތަކުގައި އެކުން ބާވަތްތަކާއި ދުވެލި އަ އިލްތިޒާމް ކުއްލިން ދިނުމަކީ ކަމުގައި "ޢަޤްދީ އިލްތިޒާމް" (contractual obligation) އުފެދިގެން ޢަމަލީ ޒިންމާ ހިމެނޭ އަދި ވަކިން ނުވަތަ އެއްބަސްވުމެއް ފަރާތްތަކުން ބާވަތްތަކުން ޢަމަލުކުރުން އިލްތިޒާމުގެ ބާވަތްތަކުގެ މައްޗަށް ލާޒިމުވާނޭ ސަބަބުން ނުކުންނަކަމެވެ."

ކުންފުނި ހިންގުމަށް އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ޝަރީކުންގެ ފަރާތްތަކުން އަދާކުރަންޖެހޭ އިލްތިޒާމުތައް ވާރިސުން ގެންދާ ފަރާތަށް ބަދަލުވުން

18. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ބެލުމުން ޤަޟިއްޔާގައި،[4] އިލްތިޒާމުގެ ބާވަތްތަކުގައި އެކުން ބާވަތްތަކާއި ދުވެލި އަ އިލްތިޒާމް ކުއްލިން ދިނުމަކީ ކަމަކާއިމެދު އެއްބަސްވުމެއް އުފެދިގެން ޢަމަލީ ޒިންމާ ހިމެނޭ އަދި ވަކިން ނުވަތަ އެއްބަސްވުމެއް ފަރާތްތަކުން ބާވަތްތަކުން ޢަމަލުކުރުން އިލްތިޒާމުގެ ބާވަތްތަކުގެ މައްޗަށް ލާޒިމުވާނޭ ސަބަބުން ނުކުންނަކަމުގެ ކަމާއި، އަ ނުކުތާގައި ބުނެފައި ވާހަކަފުޅުގައިވާ، އިލްތިޒާމް ދެކެވިދާނެ އިލްތިޒާމް ކުއްލިން ދިނުމަކީ އެއްބަސްވުމެއް އުފެދިގެން ބާވަތްތަކާއި ފާޅުގައި ދަށުގައިވާ، އިލްތިޒާމް ކުއްލިން ދިނުމުގެ އެއްބަސްވުމެއްގައި ހިމެނޭ ނުވަތަ ބާވަތުގެ މަޢުނާ، ކުއްލިވާ ބާވަތްތަކުގެ އަދާކުރުމުގައި ޢަޤްދީ އިލްތިޒާމް ވަކިން، އިލްތިޒާމް ޢަމަލީ ބާވަތް ބާވަތް ނުވަތަ އަދާކުރުމުގެ "އަލް ޚަލަފު އަލް ޚާއްޞު" (successor singular) އަށް ބަދަލުވެގެންދާނޭ ގޮތަކީ ހިމެނޭ ފަރާތެއް އިލްތިޒާމް ކުއްލިން ބުނު ބާވަތުގެ ބޭނުމުގައި ނުވަތަ އިލްތިޒާމުގެ ބާވަތްތަކުން އިލްތިޒާމް އަދި ބާވަތްތަކުން ވަކިން އިލްތިޒާމުތައް އިލްތިޒާމުގެ ބާވަތްތަކުން ކުއްލިން ދިނުމުގެ އެއްބަސްވުމާ ހިމެނޭ ބާވަތުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން "ޢަޤްދީ މަސްއޫލިއްޔަތު" (Contractual Laibility) އުފެދިގެންދާނޭ ކަމެއް ކަމަށެވެ.

---

[3] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2015/SC-A/06 ޤަޟިއްޔާގެ ފާހަގަކުރެވުނު ނުކުތާތަކުގެ (ހ).

[4] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2015/SC-A/06 ޤަޟިއްޔާ

19. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ [illegible] [illegible] ޤަޟިއްޔާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވ. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 3 [illegible] [2021] SC 39[5] ޤަޟިއްޔާގައި ފާހަގަ ކުރައްވާފައިވަނީ

"ބިމަކާއި [illegible]."

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފަރާތުން [illegible] [illegible]

20. ބިމަކާއި ގުޅިގެން ބިން ވިއްކާ ފަރާތާއި [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވ. [illegible] [illegible] [illegible] ޤަޟިއްޔާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވ. [illegible] [illegible][6] ޤަޟިއްޔާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (in personam) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

---

[5] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2018/SC-A/10 ޤަޟިއްޔާގެ [illegible] [illegible] [illegible] 26 ވަނަ ނަންބަރު.

[6] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ 2017/HC-A/45 ޤަޟިއްޔާ

ކޯޓުގެ އާބިޓްރޭޝަން އިޖުރާއާތު ގެ ސްކޯޕް ކޮންސެޕްޓް ޕަބްލިކް ޕޮލިސީ[7] މި ފަސްޓްއެއް ނިންމުމުގައި ބިނާކުރި ސަބަބުތަކުން ދެނެގަނެވެއެވެ.

21. ބަޔާންވީ ހަމަތަކުން އަޚްލާޤީއުސޫލުތަކުގެ ތެރެއިން ގޮތުގައި ޕަބްލިކްޕޮލިސީގެ އެކަން ހިމެނޭނީ ކޮން ގޮތަކަށް ކަމަށް ބަލަމުން ދިއުމަށްޓަކައި ދާއިރާއެއް ކަނޑައަޅައި ނުވާތީ ކޯޓުތަކުން އެކަން ކަނޑައަޅާ ގޮތުގައި ބަލައިގަނެވޭ ހަމައަކީ އަދި ސަފްހާ ބަޔާންކުރާ ކަމެއް ދެކެއެވެ. އަދި ޕަބްލިކްޕޮލިސީ ކަމުގައި ބަލައިގަންނަ ގޮތެއް ދެނެގަތުމަށް ކަމެއް ހުއްޓުވާ ކަމެއް ކަމުގައި ބެލޭނެއެވެ. އެހެން ކަމެއް ކޯޓުން ބަލައިގަތުމަށް ޕަބްލިކް ޕޮލިސީ ކަމުގައި ކޯޓަށް ނިންމަން ޖެހޭނެ ގޮތެއް ކަނޑައަޅައި ދެކެވޭ ގޮތަށް އެކަމާއި ހުށަހަޅާ ފަރާތްތަކުން އަދާކުރަން ޖެހޭ މަސްއޫލިއްޔަތު ބެލެވޭނެއެވެ. ހަމަ އެ ބުނެވުނު ގޮތުގެ ތެރެއިން ކޯޓުން ނިންމާނެ ގޮތަކަށް ޓަކައި އަދާކުރާ ފަރާތްތަކުގެ އިޚްތިޔާރު ކަމަށް ބަލައިގެން ނިންމާ ނިންމުމަކީ އެއްޗެއް ނޫން ގޮތަކުން އަދިވެސް އެފަދަ ގޮތްތަކުން ގޮތެއް ކޯޓުން ބަލަންޖެހޭ ސަބަބުން ހުއްދަތަކާއި ގުޅުމާއި ގުޅިގެންފަދަ އެކަމަށް ކޯޓުން ކަނޑައަޅާ ގޮތްތަކެވެ. އިސްލާމީ ގަވާއިދު ކަމަށް ފާހަގަކޮށް ކަނޑައަޅާ ގޮތްތަކުގެ ކަންކަމާއި ގުޅޭ ގޮތުން އިސްލާމީ އަސާސްތައް އަދި ނިޔާކުރާ ގޮތްތަކުގެ ކަނޑައަޅާ ގޮތެއް ގުޅުން ޚާއްޞަކޮށް ބަލައިގަނެވެއެވެ. ޕަބްލިކްޕޮލިސީ ކަމަށް އެގޮތަށް ބަލައިގަނެވޭ ކަމަށް ކޯޓުތަކުން ކަނޑައަޅާ ގޮތުގެ ކަންކަން ދިރިއުޅުމުގެ މަސްލަޙަތަށް ގެއްލުން ހުރިހާ ގޮތްތަކެއް ސަމާލުކަމުގައި ބަލައިގަނެވޭ ގޮތަށް ޚާއްޞަކޮށް ދެކެވިފައިވެއެވެ.

ކޯޓު ޕަބްލިކްޕޮލިސީ އަސާސްކޮށްގެން ކަނޑައަޅާނީ ކޮން ގޮތަކަށް ކަމާއި ބެހޭ ގޮތުން

22. ސަރުކާރުގައި ރަޖިސްޓްރީ ކޮށްފައި ހުންނަ މީހުންގެ އަމިއްލަ ބައެއް މި ނުވަތަ ވިޔަފާރި، ސަރުކާރުން ނުވަތަ ސަރުކާރާބެހޭ ގޮތުގައި ދަރަނީގެ ގޮތުން ދައްކަންޖެހޭ ފައިސާއާއި އެއްބަސްވުމާއި ގުޅޭ ޤާނޫނީ ހައްޤު ކަމަށް ގޮތުގައި ހޯދުމަށް ކުރަންޖެހޭ ކަންކަމާއި އަދި އެފަދަ ގޮތްތަކުން ސަމާލުކަން

---

[7] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ 2019/HC-A/41 ޤަޟިއްޔާ

ސާބިތުވެފައިވާ ދަރަންޖެހި އޮތުމާ ބެލުމުގައިވާ ސަރުކާރުގައި ރަޖިސްޓްރީ ކޮށްފައި ހުންނަ ޖިންސުގެ އަމިއްލަ ތަކެތި ދީ ނުވަތަ ވިއްކުމާބެހޭ ޤާނޫނު ގައި ބުނެފައި އެބަ އޮތެވެ.[8] ބާރުގައި [illegible] ވިޔަފާރިތަކަކީ، ބުނެވުނު ޤާނޫނުގައި ބުނާގޮތަށް ދައުލަތުގައި ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވިފައިވާ ތަނެއް ކަމުގައިވާތީ ބާރުގައި ވެރިކަން ކުރުމާ ވިއްކުމުގެ މިފަދަ މުޢާމަލާތްތަކުގައިވެސް އެ ޤާނޫނުގައި ބުނާގޮތަށް ދަރަނީގެ ގޮތުންނާއި އެއިރުން [illegible] ދައްކަންޖެހޭ ފައިސާއެއް އޮތް ވިއްކުމުގެ މުޢާމަލާތް ޒިކުރުކޮށްފައިވާކަމަށް ކަނޑައެޅުމުގެ ކުރިން ތަޙުޤީޤު ކަމަކަށް ކުރަންޖެހޭނެއެވެ.

23. ސަރުކާރުގައި ރަޖިސްޓްރީ ކޮށްފައި ހުންނަ ޖިންސުގެ އަމިއްލަ ތަކެތި ދީ ނުވަތަ ވިއްކުމާބެހޭ ޤާނޫނު ގެ ގޮތުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޢަބްދުﷲ ވާރިދު ވ. މުޙައްމަދު ޝަރީފް**[9] ޤަޟިއްޔާ ނިންމުނުގޮތުގައި ފާހަގަ ކޮށްފައިވަނީ " އަމިއްލަ [illegible] [illegible] ގޮތުގައި ކޯޓުގެ [illegible] ދަރަނި [illegible] ސާބިތުވެފައިވާ ދަރަނީގެ [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ދަރަންޖެހުނު [illegible] [illegible] [illegible]، އަމިއްލަ [illegible] ދައްކަންޖެހޭ ދަރަނީގެ [illegible] [illegible] ކޯޓުގެ [illegible] [illegible] ދަރަނި [illegible] ސާބިތުވެފައިވާ [illegible] އަދި [illegible] [illegible]، އަމިއްލަ [illegible] ދައްކަންޖެހޭ [illegible] [illegible] ކޯޓުގެ [illegible] [illegible] ދަރަނި [illegible] ސާބިތުވެފައިވާ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" މިފަދައިންނެވެ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ބުނެފައިވާ [illegible] [illegible] މި [illegible] [illegible] [illegible]، ސަރުކާރުގައި ރަޖިސްޓްރީ ކޮށްފައި ހުންނަ ޖިންސުގެ އަމިއްލަ ތަކެތި ދީ ނުވަތަ ވިއްކުމާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ބުނާގޮތުން ވިއްކުމުގެ ކުރިން ވިއްކާ ފަރާތުން އަމިއްލަ ފަރާތަކުން ދަރަންޖެހި ދައްކަންޖެހިފައިވާކަން ސާބިތުވެފައިވާތޯ ބަލަންޖެހޭ ޖިންސުގެ [illegible]، ކޯޓުގެ [illegible] [illegible] ދަރަންޖެހި ސާބިތުވެފައި ވާކަން ނުވަތަ ނޫންކަމެވެ.

---

[8] ޤާނޫނު ނަންބަރު 28/76

[9] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2013/SC-A/06 ޤަޟިއްޔާ

24. ބުނެވުނު ފާޅުކުރުމުގައި އެ ބަޔާންކުރަނީ، ގޮތި ވިއްކާ ފަރާތުން، އަދިއެވެ ފަރާތަކާއި ދަރުމަކުރުމާ ދަރަނި، ސަރަޙައްދަށް ސާބިތުވެފައިވާ ޝަރީޢަތުގައި ކަންކުރަނީ ޤާނޫނީ ގޮތް ކަމުން ދަރަނި ސާބިތު ކުރުމުގެ ގޮތުންކަމަށް ބުނެ ސަރަޙައްދަށް މަޢުލޫމާތު ހުށަހަޅައިދިނަމަވެސް އެ މަޢުލޫމާތުތަކާއި ގުޅޭ ހިނގުމުގައި ކޯޓުން ގޮތެއް ނިމުމަށް ނުވާނަމަ ދަރަނިޖެހޭ ސާބިތުވާންކަމަށް ނުވަތަ ޤާނޫނުކަމަށް ބަލައިގެން ގޮތި ވިއްކުމުގެ މުޢާމަލާތް ހިނގުން މަތި ޖައްސާލުމަށް އެކަމުގެ ފާޅުކުރުމުގައި ބުނުވާނެ ގޮތެއް ނުވެއެވެ.

އިސްތިއުނާފު ކުރި މުޢައްސަސާ ނަސީމާގެ ފަރާތުން އަރާ ފާރު

25. އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައިވާ ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2555/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމާއި ގުޅިގެން މުޢައްސަސާ ނަސީމާގެ ފަރާތުން ފާހަގަ ކުރި މައްސަލަ ކަމަކީ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ޙުކުމުގައި "މ.މަލަމަތިއްޔާ ހާޒާ ގޮތި ނުވަތަ ގޮތިއެއްވާ އެއްވެސް ވިއްކުމެއް ސަބަބަކު އެއްބަސްވުމެއްގެ ދަށުން ކުރެވެންހުރިހާ ކަމަކާ އެ އެއްބަސްވުމަކަށް ޓ.ފަހައްލުވާއި، ރާދު، ދަފްތަރު، މުޢައްސަސާ ނަސީމް އިންޑިއާއިލެވަނީ ކަމަށް ކަނޑައަޅާއި" މިފަދައިން ބުނެފައި އޮތް އޮތުގެ ސަބަބުން، އެއްބަސްވުންތަކުގެ މައްޗަށް މުޢައްސަސާ ނަސީމަށް ނުނިކު ހުރި އެއްބަސްވުންތަކާއި، މުޢައްސަސާ ނަސީމްގެ ފަރާތުން އެދިއެވި ފަރާތަކާއި އެކި އެކި ތަރިކަތަކުގައި އެއްބަސްވުންތައް ވެފައިވާކަމަށް ބުނެ އަދި އެއްބަސްވުންތައް ވަޒީފާކަން މުޢައްސަސާ ނަސީމްގެ މައްޗަށް އެ އެއްބަސްވުންތަކުގައި ބުނާ ޙައްޤުތައް ނަގާފައިވާކަން ފާހަގަކުރުމަށް އެންމެހާ ފަރާތަކާއި ހިންގާފައިން މުޢައްސަސާ ނަސީމްގެ ފަރާތުން އެދުނީ، 20 ޑިސެމްބަރު 2017 ވަނަ ދުވަހު މުޢައްސަސާ ނަސީމާއި މުޢައްސަސާ ދިރާސާ އާއި ދެމެދު ވެފައިވާ މ.މަލަމަތިއްޔާ ދެވ ހާޒާ ގޮތްތާއި ކިރާކުރުމަށް ވިއްކުމުގެ އެއްބަސްވުމުގެ ޖަދުވަލު 07 ގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ކަމެއް އެއްބަސްވުންތަކާއި އެ އެއްބަސްވުމުގައި ހާސް ގޮތެއްގައި ބަޔާން ކޮށްފައިވާ ދަރަނިޖެހޭ ނުވަތަ އެއްބަސްވުމުގެ ދިޔަކަން މ.މަލަމަތިއްޔާ ހާޒާ ގޮތްތާއި ގުޅިގެން މުޢައްސަސާ ދިރާސާގެ ފަރާތުން ދިޔަ އެއްވެސް ފަރާތަކާއިމެދު ވެފައިވާ

އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން މުޙައްމަދު ރިޔާޝް އަދާކުރަންޖެހޭ އެއްވެސް [illegible] މުޙައްމަދު ނަސީމްގެ ޒާމިނުން [illegible] ނުޖެހޭނެކަމަށް ކަނޑައަޅައި ދިނުމަށް ކަމަށެވެ.

[illegible] ސިވިލް ކޯޓުގައި މައްސަލަ [illegible] މުޙައްމަދު ނަސީމް އާއި މުޙައްމަދު ރިޔާޝްގެ [illegible] އެއްބަސްވުމެއް [illegible]

26. [illegible] 2017 ޑިސެމްބަރު 20 ވަނަ ދުވަހު މުޙައްމަދު ރިޔާޝް އާއި މުޙައްމަދު ނަސީމްގެ [illegible] އެއްބަސްވުމެއް [illegible] ޙައިސިއްޔަތުން މުޙައްމަދު ރިޔާޝް އަދި [illegible] ޙައިސިއްޔަތުން މުޙައްމަދު ނަސީމް [illegible] އެއްބަސް ވެފައިވެއެވެ.

- [illegible] މުޙައްމަދު ރިޔާޝް އެއްބަސްވެފައިވާކަން.[10]
- [illegible] މުޙައްމަދު ރިޔާޝް [illegible].[11]
- [illegible] މުޙައްމަދު ނަސީމް ކަމަށް.[12]
- [illegible] މުޙައްމަދު ރިޔާޝް ކަމަށް.[13]

---

[10] [illegible] އެއްބަސްވުމުގެ ނަންބަރު 4 (ނ) އަދި (ހ).

[11] [illegible] އެއްބަސްވުމުގެ ނަންބަރު 4 (ނ)

[12] [illegible] އެއްބަސްވުމުގެ ނަންބަރު 8 (ނ)

[13] [illegible] އެއްބަސްވުމުގެ ނަންބަރު 10

- އެއްބަސްވުމުގައި ސާފުކޮށްދީފައިވާ މ.ދަރުމަވަންތަ ކުރެއްވި ހިފެހެއްޓުން އެކު ފޮނުވާފައިވާ އެއްބަސްވުމުގެ ޖަދުވަލު 7 ގައި ހިމެނިގެންވާނެކަމަށް.[14]

27. މ.ދަރުމަވަންތަ އެފް ޔާރާ ގޯތި ވިއުކުރުގެ މައްސަލަ ސިވިލް ކޯޓުގައި ހިނގާދިޔައިރު، ގަނޑަ ފަރާތުގެ ހައިސިއްޔަތުން ފުރައްދަތު ނަސީޙަތް ސިވިލް ކޯޓުގައި ހުށަހެޅިފައިވަނީ، "މ.ދަރުމަވަންތަ އެފް ޔާރާ ގޯތި ވިއުކުރުގެ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ފުރައްދަތު ނަސީޙަތް ފުރައްދަތު ނަސީޙަތްކަމަށް ދަޢުވާކުރެވޭ ތަނުގެ ފުރައްދަތު ނަސީޙަތް ގޮތުގެ ފުރައްދަތު ނަސީޙަތް ބޭނުންކުރުމަށް ކަމަށާއި[15] ހަމަ ދެއްކެވުމަށް މ.ދަރުމަވަންތައާއި ދިއްގުޅޭ ވިއުކުރުގެ ފުރައްދަތު ހިތްވާ އާދި ދެފަރާ ވިޔަފާރި އެއްބަސްވުމަކަށް އެންމެ ހުށަހެޅުނު ކަންތައްތަކެއް، މައްސަލައަށް ދައްކައިގެން ވިއުކުރުގެ ތަރިކާގެ މ.ދަރުމަވަންތައާ ޔާރާ ގޯތިގައި އެ ވަގުތު ދިމާވެގެންދިޔަ ވިއުކުރުގެ ކަމުގައިވާ ސުލްޙު ކޮންސްޓްރަކްޝަން ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑާއި އެކުގައި ޙާސިލުވާ އެއްބަސްވުމަށް އިޙްތިރާމު ކުރުން ނެތްކަމަށްވާތީ".[16]

28. މި މައްސަލަ ސިވިލް ކޯޓުގައި ހިނގާދިޔައިރު، މ.ދަރުމަވަންތަ އެފް ޔާރާ ގޯތި ވިއުކުރުވިޔަފާރީގެ ހައިސިއްޔަތުން ފުރައްދަތު ނަސީޙަތް ސިވިލް ކޯޓުގައި ހުށަހެޅިފައިވަނީ، "ސުލްޙު ކޮންސްޓްރަކްޝަން ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑާއި، އެކުގައި ޙާސިލުވާ ވިއުކުރުގެ ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅައިގެން ކުރިއަށް މައްސަލައެއްގައި ދަރަނިވެރި ސުލްޙު ފައިސާދަހަ ހަމަ އެއްޗެއް އިތުރުކޮށްދީ ފުރައްދަތު ބިނާކުރި މައްސަލަ ސުލްޙު ފައިސާދަހަ މ.ދަރުމަވަންތައާ ޔާރާ ގޯތި ފުރައްދަތު ބިނާކުރި ދަރަނި ނިޔަލަށް ވިލާރޭގެ ހަމަ ދެކުރުގެ ދަރަނި ކުރިނިޔާ ކަންކަމަކީ ޤަވާއިދުން ކަމަކަށްވާތީ ހަމަ ސުލްޙު ކޮންސްޓްރަކްޝަން ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑާއި ހަމަހަމަވާގޮތް މައްސަލަ ކޯޓުގައި ސުލްޙުވި ދަރަނިވެސް ދެކެވޭ ބައިވެރިވާ އެވަނީ މައްސަލައަކާގައި ދެކުރުގެ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ކަމަށްވާތީ، މ.ދަރުމަވަންތައާ ޔާރާ ގޯތި ވިއުކުރުގެ ހަމަ ދެކުރުގައި

---

[14] މ.ދަރުމަވަންތަ އެފް ޔާރާ ގޯތިއާއި ގުޅިގެންވާ އެކުވެރިކަމުގެ ދިފާޢުކުރާ ވިޔަފާރި އެއްބަސްވުމުގެ ނަންބަރު 11
[15] ސިވިލް ކޯޓަށް 22 ޖުލައި 2018 ވަނަ ދުވަހު ފުރައްދަތު ނަސީހަތް ޖަވާބުގެ ބަޔާން.
[16] ސިވިލް ކޯޓަށް 07 އޮގަސްޓު 2018 ވަނަ ދުވަހު ފުރައްދަތު ނަސީހަތް ޖަވާބުގެ ބަޔާން.

ނުލިބުނުކަމަށް އެ ފައިސާ ދެއްކުމަށްފަހުކަމަށް. އަދި މި-މައްސަލައިގައި ބާޠިލު ވިޔަފާރި ކުރިއަށްގެންދިޔަ ޝަރީކް ފަރާތެއްކަމުގައި އެއްބަސްވުމެއްގައި ވާހަކަ ފާހަގަ ކުރެވިފައި ނުވާކަމަށެވެ."[17]

29. މުޤައްރަރު ނަސީމް އާއި މުޤައްރަރު ރިޔާޒް އާ ދެމެދު 2017 ޑިސެމްބަރ 20 ވަނަ ދުވަހު، މި-މައްސަލައިގައި އޮތް ބިމާ ގުޅޭ ވިޔަފާރީގެ ގޮތް ގޮތުން ވެވިފައިވާ އެއްބަސްވުމުގައި އެ މުއްދަތަށް ޚަރަދުކުރި އެ ފައިސާއެއް ސިވިލް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ބަޔާންތަކުން ބަލާއިރު، މި-މައްސަލައިގައި ކުއްޔަށް ދިނުމަށް އަދި އަދި ފަރާތެއްކަމުގައި އެކު މުޤައްރަރު ރިޔާޒްގެ ފަރާތުން ވިޔަފާރި އަދާކުރުމުގެ އެއްބަސްވުމަކީ ޖެހޭނީ މުޤައްރަރު ނަސީމް އާއްމުން ކަމަށް ބުނެ އެ ފައިސާ މުޤައްރަރު ނަސީމް އެއްބަސްވުމަށް ހަވާލުކުރާ އެއްގަމަކަށް ނުވެއެވެ.

ހުކުމް

30. އިސްތިއުނާފު ކުރެވިފައިވާ ސިވިލް ކޯޓުގެ 2555/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާގައި ކުރައްވާފައިވާ ހުކުމުގެ ސަބަބުން ނިކުމެދާނެ އަދުލުވެރިކަމުގެ ނަތީޖާއާ ހައްޤުތަކާ ނުބައްދަލުވުމެއް، މައްސަލަ އިސްތިއުނާފު ކުރި މުޤައްރަރު ނަސީމްގެ ފަރާތުން އެދިފައިވާ، ސިވިލް ކޯޓުގެ ހުކުމުގައި " މި-މައްސަލައިގައި ބިން ކުރި ނަޒަރު ކުރިއަށް އައުމަށް ވިޔަފާރި ސާބިތު އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ކުއްޔަށްދިނުމުގައި އެ އެއްބަސްވުމުން ޖ.ވިލުނބުރެ، ކަރަ، ދެބިދަލީ، މުޤައްރަރު ނަސީމް އިންޓަރނެޓްކުރުމަށް ކަމުން ކަނޑައެޅި" ކަމުގައިވާ ހުކުމުގެ އަޅައިފި މުޤައްރަރު ނަސީމްގެ މައްޗަށް މުޤައްރަރު އިތުރުވާ ކަމަށް ބެލުމުގެ ކަމަށް ބުނޭ، އެއަށްފަހު އޮތް އަތުން ބޭނުމަކަށް މި-މައްސަލައިގެ ބިން ގޮތުގައި ގޮތުން މުޤައްރަރު ރިޔާޒްގެ ފަރާތުން އެކައްޗެއް ދެވުނު

---

[17] ސިވިލް ކޯޓަށް 07 އޮގަސްޓު 2018 ވަނަ ދުވަހު މުޤައްރަރު ރިޔާޒް ދީފައިވާ ބަޔާން.

[illegible] އެއްބަސްވުންތަކުގެ ތެރެއިން މުޙައްމަދު ނަސީމް އަމަލު ކުރަންޖެހޭ އެއްބަސްވުންތަކުގެ [illegible] ކަނޑައަޅާފައި [illegible].

31. [illegible] ބިން ގޯތި ނުވަތަ [illegible] އެއްވެސް އިމާރާތެއް [illegible] އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ކުއްޔަށް ދީފައިވާނަމަ އެ އެއްބަސްވުމަކަށް މުޙައްމަދު ނަސީމް [illegible] [illegible] ކަމަށް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވާ ނަތީޖާއެއްގެ [illegible] މުޙައްމަދު ނަސީމްގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މުޙައްމަދު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެއްބަސްވުންތަކަށް [illegible] [illegible] [illegible] އެއްބަސްވުންތަކުގެ [illegible] މުޙައްމަދު ނަސީމް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[16]

32. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނިންމުމުގައި، ކަނޑައަޅުއްވާފައި އެ [illegible] ސަބަބުން، މުޙައްމަދު ނަސީމްގެ ފަރާތުން އެ [illegible] [illegible] ނުވާ ނަތީޖާއަށް [illegible] އެކަމުގެ [illegible] [illegible]. މީގެ އިތުރުން، ބިން ނުވަތަ ގޯތި ވިއްކާއިރު އެ ބިމަކީ ނުވަތަ ގޯއްޗަކީ [illegible] ފަރާތަކަށް ކުއްޔަށް ދީފައިވާ ބިމެއްނަމަ ކުއްޔަށް ދިނުމުގެ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން [illegible] [illegible]، ބިން ނުވަތަ ގޯތި ގަންނަ ފަރާތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބިން ނުވަތަ ގޯތި ގަންނަ ފަރާތުގެ [illegible] [illegible] ނުވަތަ ބިން ނުވަތަ ގޯތި ވިއްކާއިރުގެ އެއްބަސްވުމުގައި އެ [illegible] [illegible] ވިއްކާ [illegible] ގަންނަ ފަރާތަށް

---

[16] ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2555/Cv-C/2018 [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މުޙައްމަދު ނަސީމްގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނަންބަރު 6

އެއްބަސްވެފައި އޮވެގެންކަމާއި ކުއްޔަށް ދިނުމުގެ އެއްބަސްވުމެއް އޮއްވާ ކުއްޔަށް ހިފި ފަރާތުގެ ނުރުހުމުގައި ބިން ނުވަތަ ގޯތި ވިއްކާލާ ބާރުދަކުގައި އެއީ ވިޔަފާރީގެ ވެރިފަރާތުން ކުއްޔަށް ދިނުމުގެ އެއްބަސްވުމާ ހިލާފުވުމުގެ ނަތީޖާއެއްގެ ގޮތުން އިލްތިޒާމުގެ ފެނި ކުއްޔަށް އެކަށޭނެ "ތަޢާރުފީ މަސްއޫލިއްޔަތު" އުފުލުމަށްޓަކައި ކަމެއް ކަމުގައި ކުރިން ފާހަގަ ކުރެވިފައި ވާނެއެވެ.

33. މިހެންކަމުން، މއ.ހަރަދަނީ އެލް ހިލާ ގޯތި ވިއްކުމުގެ މުޢާމަލާތުގައި ގުޅިގެން ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2555/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާގެ ޙުކުމުގައި، މއ.ހަރަދަނީއެވް ބާނ ގޯތި ނުވަތަ ގޯތިގައިވާ އެއްވެސް އިމާރާތެއް ސަބަބަ އެއްބަސްވުމެއްގެ ދަށުން ކުއްޔަށްދިނުމާއި އެ އެއްބަސްވުމަކީ ޖ.ފަރަވާނުގަޔާ/ ގޯޅި، ދުރެވީ، މުޙައްމަދު ނަސީމް އިބްރާހީމްގެ ކަނޑައެޅުނު ކަމަށް ކަނޑައެޅިފައި އޮތް އެއް އަހަރު ތެރޭގެ ކުރެވުނު ކަމަށް ހުކުމް ކުރެވެއެވެ. އަދި މއ.ހަރަދަނީއެވް ބާނ ގޯތި ވިއްކުމުގެ މުޢާމަލާތުގެ ކުރިން މއ.ހަރަދަނީ އެލް ބާނ ގޯތިން މުޙައްމަދު ރިޟާ ޢަލީން ގަނޑުއަޅާފައި ހުރި ވިޔަފާރި އެއްބަސްވުންތަކުގެ ދަށުން މުޙައްމަދު ނަސީމް އިބްރާހީމް ކުރިމަތިކުރި ކުރާނެ އެއްބަސްވުންތަކާ، މއ.ހަރަދަނީ އެލް ބާނ ގޯތި ވިއްކުމުގެ އެއްބަސްވުމުގެ ޖަދުވަލު 7 ގައި ބަޔާންވާ އެއްބަސްވުންތަކާއި، މި މުޢާމަލާތް ހިނގައިދާ މއ.ހަރަދަނީގެ ހައިސިއްޔަތު ދިރިއުޅޭ ގޮތުގެ ޙާލަތުގައި މުޙައްމަދު ރިޟާ އާ ދެމެދު ވުޖޫދު ކުރެވުނު އެއްބަސްވުންތައް ކުރިން ކުރިއަށް ގެންދިޔަ ދޫކުރަން.

34. ބަޔާންކުރި ކުރާނެ އެއްބަސްވުންތައް ހިނގައި މއ.ހަރަދަނީ ގޯތި ކުރުމުގެ ދުވަހު އެއްގޮތް އެއްބަސްވުމެއް މުޙައްމަދު ރިޟާއި އެއްގޮތްތަކާއި ދެމެދު އޮތް، އަދި އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން

ކުއްޔަށް ހިފި ފަރާތަށް ލިބި އޮތް ހައްޤަކަށް އުނިކަމެއް ލިބުނުގެ ސަބަބުން ލިބޭ ގެއްލުމުގެ ޒިންމާ މުހައްމަދު ނަސީމްގެ ނުރުހުމުގައި އޭނާގެ މައްޗަށް ނަޤުލުކުރެވޭނެ ގޮތެއް ނެތެވެ. އަދި އެފަދައިން މުހައްމަދު ރިޔާޝް [illegible] އޮތުމުގެ ސަބަބުން އެހެން ފަރާތުން [illegible] ގެއްލުން ދިން ފަރާތުގެ މައްޗަށް ދަޢުވާ ކުރުމުގެ ހައްޤު އެ ގެއްލުމެއް ލިބުނުކަމަށް ބުނާ ފަރާތަކުން އަބަދުވެސް އޮންނާނެއެވެ.

- **ޙުކުމް:**

ދެންފަހެ، އިސްވެދިޔަ ސަބަބުތައް އެފަދައިން ހުރުމުން، ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2555/Cv-C/2018 ޤަޟިއްޔާގެ ހުކުމުގައި، [illegible] [illegible] ގޯތި ނުވަތަ ގޯތިގައިވާ އެއްވެސް އިމާރާތެއް މުހައްމަދު ރިޔާޝްގެ ފަރާތުން [illegible] އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން [illegible] އެ [illegible] [illegible]/ [illegible]، [illegible]، މުހައްމަދު ނަސީމް [illegible] ކަމަށް ކަނޑައަޅައި [illegible] އޮތުމުގެ އެ ބައި [illegible] [illegible]، [illegible] ގޯތި [illegible] [illegible] މުހައްމަދު ނަސީމް އާއި މުހައްމަދު ރިޔާޝް އާއި ދެމެދު 20 ޑިސެމްބަރު 2017 ވަނަ ދުވަހު ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމުގެ ޖަދުވަލު 07 ގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ ކުލީގެ އެއްބަސްވުންތަކާއި، މި މުޢާމަލާތުގެ މައްސަލަ ސިވިލް ކޯޓުގައި ހިނގައިދިޔަ [illegible] [illegible] ދިރިއުޅޭ ފަރާތްތަކާއި މުހައްމަދު ރިޔާޝް އާ ދެމެދު ވެފައިވާ ކުލީގެ އެއްބަސްވުންތަކާއި، 20 ޑިސެމްބަރު 2017 ވަނަ ދުވަހު މި ދެފަރާތުގެ ދެމެދުގައި ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމުގައި ޚާއްސަ ގޮތެއްގައި ބަޔާންކުރެވިފައިވާ [illegible] އަދި އެއްބަސްވުންތަކަށް [illegible] މުހައްމަދު ނަސީމް [illegible] [illegible] ކަމަށް ކަނޑައަޅައި، މި [illegible] އެއްބަސްވުންތަކުގެ [illegible] މުހައްމަދު ރިޔާޝްގެ ފަރާތުން [illegible] ގޯއްޗާއި ގުޅިގެން އިތުރު [illegible] އަށް ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން މުހައްމަދު ރިޔާޝްގެ ފަރާތުން

އަދާކުރަންޖެހޭ އެއްވެސް އިލްތިޒާމަކަށް މުޙައްމަދު ނަސީމްގެ ނުފޫޒުގައި އޭނާ ޒިންމާވާން ނުޖެހޭނެކަމަށް ކަނޑައަޅައި އެ ގޮތުގެ މަތީން މި ޤަޟިއްޔާގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާގުން ޙުކުމް ކުރީމެވެ.

މިޤަޟިއްޔާ ބަލައި ޙުކުމް ކުރީ:

ފަނޑިޔާރު ޢަބްދުﷲ ހަމީދު

ފަނޑިޔާރު ޢަލީ ސަމީރު
(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ފައިސަލް